

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS

* 2016 m. balandžio 22 d. *

Baladė apie Rimvydą ir Žaibą

Filmo kūrėjai ir autoriai

Balandžio 10 dieną „Aušros“ leidyklos direktoriaus Sigito Birgelio pakvieti atvykome į demonstruojamo filmo „Baladė apie Rimvydą ir Žaibą“ premjerą. Lenkijoje Punsko lietuvių kultūros namų pilnuteleje salėje apie dvi valandas stebėjome partizanų kovą už laisvę vaizdus.

Dar 2000-ųjų liepą, lankydamosi šiame Lietuvos–Lenkijos pasienyje pas Nataliją Briliutę–Janušauskiene ir Jakimavičius, daug sužinojau apie mūsiškius miško brolius. Nors šie punskiečiai jau iškeliau Amžinybėn, bet jų išsaikytos mintys ypač apie Jurgį Krikščiūną–Rimvydą ir jo adjutantą Vytautą Prabu-

li–Žaibą giliai įsirežė atmintin. Juozas Jakimavičius pasakojo, kaip jo tėvų žemėje šie du kovotojai gyveno jau paskutiniame bunkeryje. Jų išsikasė viename iš penkių pušynelių po Antrojo pasaulinio karo artilerijos išraustoje duobėje.

Šioje Šlynakiemio kaimo 2,30 metro gylio slėptuvėje buvo rūselis, po kurio medinėm lentom rastos dvi pintinės bulvių. Po 1949 metų gruodžio 15 dienos miško brolių žūties dėmesi patraukė ir kiti čia palikti daiktai – kasdienybės dalelė. Tai Aušros Vartų Švč. Marijos paveikslėlis, ant ajerų keptos duonos gabalas, apie 20 litrų bakelis žibalo primusui užkurti, ginklai, Rimvydo

pradėta rašyti Suvalkijos istorija. Juozo Jakimavičiaus žmona Petronėlė, poetė, lydėjo mane, seserį Anelę, filmuotoją Zenoną Kazlauską į vieną iš kalnelių – žūties vietą. Čia Jakimavičiai Rimvydui ir Prabuliu i atminti pastatė geležinį kryžių, o bunkerio vietą paženklinio horizontaliu Vyčio kryžiumi. Jų lėšomis prieš Punsko bažnyčią iškilo ir stogastulpis šiame Suvalkų trikampyne kritusiems už Lietuvos Laisvę karzygiams. (Paminklo autoriai – Akvilė ir Vytautas Juknos).

Visos šios žinios, skaudūs išgyvenimai leido įvairiapusiai vertinti pačių Lenkijos lietuvių mėgėjų sukurtą juostą, kurios vienas iš autorių ir režisierų – S. Birgelis, antroji režisierė – J. Vektorienė. Šešerių metus Lenkijoje ir Lietuvoje buvo filmuoti pagrindinių vaidmenų atlėkai (Rimvydas – T. Senda, Žaibas – A. Vaznelis) ir kiti entuzias tai. Žiūrovai išgirdo 24 asmenų liudijimus, dviejų istorijos daktarų pokario tragiskų įvykių komentarus, jų vertinimus. Tai kilnus patriotiškumo pavyzdis. Tokios meilės savo krašto istorijai gali pavydėti kiekvienas mūsų pilietis!

Po premjeros filmo kūrėjams buvo įteikiti „Baladės apie Rimvydą ir Žai-

Koplytstulpis, skirtas Lietuvos partizanams atminti. Punskas

bą“ diskeliai, svetingai vaišinami.

Malonai nustebino Lietuvos Respublikos konsulas Seinuose Vaclov Stankevič, asmeniškai pakviesdamas Druskininkų rezistencijos ir tremties muziejų bendradarbiauti su Lenkijos lietuviiais, dalintis patirtimi, kaip patriotiškai auklėti jaunąjį kartą.

Eugenija SIDARAVIČIŪTĖ

Užbaigta enciklopedija „Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953“

Neseniai Vilniaus ir Kauno įgulos karininkų ramovėse buvo pristatyta Lietuvos kariuomenės karių, nukentėjusių nuo sovietinio ir nacistinio genocido, artimųjų sąjungos (LKKAS) enciklopedinio leidinio „Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953“ paskutinis – dešimtasis tomas, dedikuotas Lietuvos kariuomenės šimtmeciu.

LKKAS pirmininko Vytauto Zabielsko teigimu, „jame įrašyti Lietuvos Respublikos Prezidentės ir Ministro pirmininko žodžiai, aukštai įvertinančios leidinio rengėjų darbą. (...) Dar ir dabar neretai išgirstame komentarų, kad kariuomenė neiššovė né vieno šūvio, nežinant ar specialiai nutylint priežastis, kodėl taip įvyko, todėl šiam tokiuose parentuose trupiai ižanga ir asmenų, dalyvavusių pasipriešinimo okupantams organizacijose, Birželio sukilime, tarnavusių lietuvių savisau-gos daliniuose, Lietuvos vietinėje rinktinėje, Tėvynės apsaugos rinktinėje, kovoju siųjų Lietuvos ginkluotosios rezistencijos kovoje, sava das, kuriame 1260 karininkų pavardžių. Žymiai pa-

pildytas ir karininkų, nukentėjusių nuo pirmos ir antros sovietų okupacijų vykdyto genocido, sava das – nuo 705 iki 1168 pavardžių. Remiantis šiai duomenimis, galima tvirtinti, kad sovietų okupacijos metais buvo nužudyti, sušaudyti, žuvo kalėjimuose, lageriuose ir tremtyje 654 karininkai, per 160 žuvo pasipriešinimo kovose, dar

26 tapo nacių okupacijos aukomis; tarp jų 14 generolių, 42 pulkininkai, 48 pulkininkai leitenantai, 68 majorai, 131 kapitonai, 233 leitenantai, 306 junesnieji leitenantai. Šiame dešimtajame tome įvardyti ir Pasipriešinimo kovų dalyviai, kuriems, atkūrus Lietuvos nepriklausomybę, Prezidento dekretu, Vyriausybės potvarkiu ar Krašto apsaugos ministerijos įsakymu, iki 2015 metų spalio 1 dienos suteiktas karininko laipsnis. Jame 423 ginkluotosios rezistencijos vadai ir per 110 Lietuvos kariuomenės karininkų, vadovavusių ginkluotajai pasipriešinimo kovai. Šios žinios leidžia spręsti, kokio milžiniško masto buvo ginkluota kova su okupantais“. Dešimtajame enciklopedijos tome taip pat

publikuojami patikslinti duomenys ir apie Aukštuosius karininkų kursus, patikslintos daugelio ginkluotosios rezistencijos dalyvių biografijos, pateiktas Lietuvos kariuomenės karininkų, karo kapelionų, 1940 metų kariūnų ir aspirantų, 1940–1945 metais emigravusiu į užsienį (pastaras papildytas net 1139 pavardėmis) sava das.

Šio baigiamojo enciklopedijos tomo pristatymo metu rengėjus Vilniuje pasveikino Prezidentė Dalia Grybauskaitė; Kaune savo įžvalgas išsakė prof. Jonas Vaičenonis, birutietė ir LKKAS narė Laura Mačiokaitė–Janušauskiene, istorikai dr. Aušra Jurevičiūtė, Algis Markūnas. Susirinkusiu šventinę nuotaiką pagyvino Lietuvos kariuomenės LDKBirutės ulonė bataliono orkestro fleitininkas Algirdas Tamulaitis ir Lietuvos šaulių sąjungos narys Dovydas Jokubauskis.

Ši enciklopedijos rengimo darbą vi suomeninės organizacijos LKKAS nariai iš idealistinių paskatų vykdė nuo 1998 metų ir visus dešimt tomų, kurių dauguma išleisti užsienyje ir tėvynėje gyvenančių karių artimųjų lėšomis, pa-

skyre Lietuvos valstybės šimtmečiu paminėti. Šis leidinys tomas po tomo jau seniai keliauja po pasaulį, pripažintas istorikų, juo naudojamas leidžiant kitus istorinius veikalus.

Nuoširdžiai dėkoju LKKAS pirminkui Vytautui Zabielskui, pirminko pavaduotojui Vytautui Miliukui ir organizacijos nariams, ypač LDK Birutės karininkų šeimų moterų draugijos birutietėms, pastačiusiems raštinį paminklą, jamžinus Lietuvos kariuomenės karininkus, tarp jų ir tris Laisvės kovo tojus brolius Lukšas. Tegul šis leidinys ilgus amžius liudys garbingą mūsų valstybės vyrų kovos kelią dėl nepriklasomybės, tragiskus jų likimus ir suteiksgalimybę su derama pagarba vis plačiau pažinti Lietuvos istoriją.

Enciklopedinio leidinio „Lietuvos kariuomenės karininkai 1918–1953“ 10-ajį ir anksciau išleistus tomus (išskyru 1-ąjį ir 2-ąjį) galite įsigyti Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos knygynelyje, Laisvės al. 39, Kaune.

Dalia LUKŠAITĖ-MACIUKEVIČIENĖ

Ar kompensuojant pensijų praradimą buvusiems tremtiniam ir politiniams kaliniams

Seimo narys Mantas Adomėnas antradienį registravo įstatymo projektą, kuriuo siekiama kompensuoti visus pensijų praradimą buvusiems tremtiniam ir politiniams kaliniams.

Krizės laikotarpiu, 2009 metais, buvo priimtas labai sunkus sprendimas – laikinai sumažinti pensijas – ir 2012 metais pensijų dydžiai buvo atstatyti, taip pat buvo nuspręsta, kad laikinas pensijų sumažinimas valsty-

bės pastangomis privalo būti kompensuotas.

Problema, kad pradėjus kompensuoti pensijas, buvusiems tremtiniam ir politiniams kaliniams jų prarastos valstybinės pensijos kompensuotos ne visiškai.

Pensijų praradimą nutarta kompensuoti tik dirbusiems ir valstybines pensijas gaunantiems pensininkams. Labiausiai nukentėjo tie, kurie gyveno

tik iš pensijos, nes jiems nutarta ne-kompensuoti prarastos pensijos dalies.

„Buvę tremtiniai, politiniai kaliniai – žmonės, ypač prisišėję prie valstybingumo idealų išsaugojimo ir valstybės atkūrimo. Valstybei sunkiu metu, atėjus krizei, esu ne vieną tremtinį girdėjės sakant, kad džiaugiasi, galėdami kulklos savo pensijos dalimi prisdėti prie valstybės traukimo iš krizės. Jie tai kalbėjo pasitikėdami savo vals-

tybe, išsitikinę, kad sunkumams praėjus jų praradimai bus atkurti. Dabar yra laikas jų lūkesčius išpildyti – sunkumai praeityje, ir šiai garbingai Lietuvos piliečių grupei reikia kompensuoti tai, ko jie krizės metu atsisakė valstybės labui“, – teigė M. Adomėnas.

Tikimasi, kad šis įstatymas bus priimtas ir teisingumas bus atkurtas dar pavasario sesijoje.

„Tremtinio“ inf.

Paskutiniuose keliuose „Tremtinio“ numeriuose buvo išspausdinta keletas straipsnių žydų holokausto tema, kaip reakcija į neseniai pasirodžiusią R. Vanagaitės knygą „Mūsiškiai“. Norėčiau pateikti keletą savo samprotavimų šiuo klausimu.

Mūsų tėvukas Povilas Tamošiūnas karas metais išgelbėjo dvi jaunas žydaites, bet pokario laikų sovietų valdžios potvarkių vykdytojai žydų gelbėjimo nelaikė nuopelnų ir todėl mūsų šeima, kaip ir daugelis kitų, buvo ištremta į Sibirą. Praėjusių metų gegužės 8 dieną radijo laidoje, skirtoje pažymėti tautų pergalei Antrajame pasaulyje kare

prieš hitlerinę Vokietiją, buvo paliesita ir holokausto tema. Pavykus prisiskambinti į radiją bandžiai išsakyti tam tikrus savo samprotavimus dėl holokausto Lietuvoje, bet net neįpusėjus mano komentavimui, buvau nutrauktas laidą vedusio žurnalisto, neva kaip bandantis pateisinti žydšaudžius. O aš tikrai neteisinau žydšaudžių, tik norėjau pasakyti, kad dabar neretai galima girdėti iš kai kurių pasiaskančių, kad Lietuvoje karas metais žydus naikino beveik vieni lietuviai ir kad tik lietuviai kalti, kad Lietuva neteko 90 ar 95 procentų žydų bendruomenės ir jei ne tie lietuviai žydšaudžiai, tai visi tie žyda

po šiai dienai laimingai klestėtų ir gyvuotų Lietuvoje.

Noriu priminti, kad karas metais žydų likimas buvo nulemtas, nepriklaušomai, ar būtų, ar nebūtų lietuviai prisišėję prie fizinio žydų naikinimo. Vaikaru Europoje žydų nešaudė, vokiečiai su talkininkais juos varė į ešelonus ir vežė į konclagerius, ten juos masiškai naikino krematoriumuose, kuriuos aptarnavo išimtinai vokiečiai.

Yra tokas žinomas posakis, kad nėra to blogo, kas nešeitų į gerą. Manychiau, kad tie žydų šaudymai Lietuvoje ir kitur karas metais, faktiškai matant viešos gyventojams, kaičių tik jautresniems

žmonėms davė stimulą bandyti gelbėti į didelę bėdą papulosius žydų taubybės žmones. Kitu atveju vokiečiai būtų „kultūringai“ susodinę žydus į ešelonus ir išvežę nežinoma kryptimi, ir niekam nebūtų kilęs noras juos gelbėti, kaip niekas nebandė gelbėti vežamus į Sibirą žmones. O negelbėjo todėl, kad visi tikėjosi, kad žmones veža darbams, o ne naikinimui. Baisu būti sušaudytam prie duobės, bet karas ir pokario žmonių žūties nė kiek néra mažiau baisios. Sibire tremtiniai mirė nuo šalčio ir bado, nuo patyčių ir sunkaus katorginio darbo. Jauni vyrai fronte masiškai žūdavo.

Vyta TAMOŠIŪNAS

Apie tremtį – vaikams

Rašytojas Vytautas Račickas išleido apskrymą apie tremtį knygą vaikams „Svečiuose pas mešką“. „Ispūdžių šiai knygai ėmiausiai ne iš gyvenimo, o iš Sibiro kančias patyrusių tremtinų literatūros, – sako rašytojas. – Todėl jos autorystė dalinuosiu su Daina Aleksaitė, Izabele Baublyte-Balčiūnienė, Ona Beleckiene, Jonu Kudžma, Stase Maželyte-Makutienė ir kita. Ūgtelejusiems vaikams, paaugliams ir jaunimui papasakojaus asmenines istorijas, kurias išgyveno Stalino represijų aukos, o pasakojimų herojai liudija žiaurią Sibiro tremtinų kasdienybę – badą, šaltį, artimųjų netektis ir patyčias“.

Idėja parašyti šią knygą jam kilo tada, kai svečiavosi Evenkijoje, ant srauniosios Tunguskos upės kranto, pas vaikystės draugą briedžiu, mešķu, salalų, voverių ir kitų taigos keturkojų medžiotojų bei žvejų Antaną Vaišnorą, kuris ten gyvena jau keturiasdešimt metų. Knygą sudaro dvidešimt apskrymų.

Novelių tematika įvairi, tačiau skaudi ir gerai žinoma mūsų skaitytojams. Tai tremties epizodai, pradedant svetimų įsiveržimui į svetimus namus, sunkią kelionę gyvuliniam vagone, plaukimą laivu Lenos upe, svajonę apie sugrįžimą į gimtinę. Jų herojai – vaikai, tačiau tremtyje susidūrę su įvykiais, kurie keltų siaubą ir suaugusiesiems.

„Pagrindinis mūsų maistas – duona. Dar bulvės. Duona dažniausiai šlapia, lipni, neskani. O bulvės – sušalusios. Bet vis tiek – duona yra duona. Na, o bulvės – savo išskirti delikatesas. Turi bulvių, esi turtingas. Mat jas galima į ką išmainyti, parduoti. Tačiau ir duona, ir bulvės, o kaip atsibodusios. Juk kiek vieną dieną tai tik ir valgom, šiltu van-

deniu užgerdami. Net ir sriuboje, vadinojoje buizoje, daugiau susmulkintų bulvių nei miltų ar kruopų.

Labiausiai esame pasiilgę ko nors saldaus. Saldainiai, šokoladas. Šiuos skanestus gali tik pasapnuoti. Beje, aš sapnuoju. Kone kasnakt. Osusapnavęs valgau. Čepsiu, laižausi. Gultų kaimynas, tokis Vania, kuriam keturiolika, nuo mano čepsėjimo net pabunda.

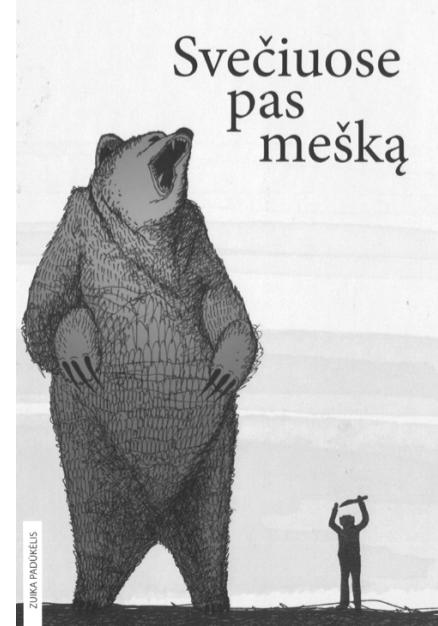
– Jonai, tu vėl kažką valgai?
– Aha, valgau.
– Ar labai skanaus?
– Šokoladą... („Šiandien valgysim saldžiai“).

Tremties istorijos parašytos lengva ranga, reikia tik palinkėti, kad apsakymai surastų kelią į vaiko širdį, kad šis suprastų, kad tai ne pasaka, o jo senelių gyvenimo kasdienybė.

Stanislovas ABROMAVIČIUS

VYTAUTAS RAČICKAS

Svečiuose
pas
mešką

ZUJKI PADINĖJUS

Kviečiame skirti 2 procentų gyventojų pajamų mokesčio dalį Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjungai

Vieta VM archyvo brokliniam kodui		F R 0 5 1 2 V e r s i a 0 2	
		Forma priekinė Volodyminės mokesčio įmatrikcijos prie Lietuvos Respublikos finansų ministerijos priemonės 2003 m. vasario 7 d. įsakymo Nr. V-45 (2012 m. vasario 17 d. įsakymo Nr. V-16 redakcija)	
1 Mokesčių mokesčio identifikacijos numeris (asmenis kodas)	3 8 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0	2 Telefonas	8 6 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0
3 Vardas	V A R D E N I S	3P Pavardė	P A V A R D E N I S
4 Adresas	J U S U A D R E S A S	P R A Š Y M A S P E R V E S T I P A J A M U M O K E S Č I O D A L I V I E N E T A M S , T U R I N T I E M S T E I S E G A U T I P A R A M A , I R (A R B A) P O L I T I N Ę M S P A R T I J O M S	
5 Mokesčiaus laikotarpis	2 0 1 5	65 Mokesčio dalį skirti** vienuoliams turintiems teise gauti paramą	6A Atsiskaituojančio mokesčio dalį skirti** vienuoliams turintiems teise gauti paramą
Eilės Nr.	E1 Gavęs tipo**	E2 Gavęs identifikacijos numeris (kodas)	E3 Mokesčio dalies partijos****
1	2	3 0 0 0 3 2 6 4 5	L P K T S
2			
3			
4			
5			
6			
7			
* Payam alyu 65 ir (ar) 75 laukel, mokesčio dalis bus perivedama šiamne pralyme nurodytiems vienetiams, turintiems teise gauti paramą, ir (ar) politinėms partijoms (ankstesnio mokesčio laikotarpio pralyme, kuriamo buvo upildyti 65 laukelai).			
** Payam alyu 64 ir (ar) 74 laukel, mokesčio dalis bus perivedama šiamne pralyme nurodytiems vienetiams, turintiems teise gauti paramą, ir (ar) politinėms partijoms nebebus perivedama.			
*** Gavęs tipo 1 – politinė partija, 2 – vienetas, turintis teise gauti paramą.			
**** E3 laukelis užpildomas, kai pagiedaujamas nurodyti vienetas, turintis teise gauti paramą, arba politinė partija, kuriomis išskaitomis turintiems teise gauti paramą, arba politinė partija, kuriomis išskaitomis turintiems teise gauti paramą.			
***** E5 laukelis užpildomas, kai mokesčio dalis išskaitomos pagiedaujama skiriant iš laikotarpio gavėjų programos, meno ar sporto kolektivui, padalinui, turinčiam užpildomus. Negali būti išskaidomi vienetas, paversti ar daugiau kaip 2 skaičiumi.			
***** E5 laukelis užpildomas, kai mokesčio dalis išskaitomos pagiedaujama skiriant iš laikotarpio negali būti ligesnis nei 5 metų, pradedant skaičiavus nuo mokesčio laikotarpio.			
E4 Mokesčio dalies dydis (procentas)		E5 Mokesčio dalį skirti** mokesčio laikotarpio****	
2 , 0 0		2 0 1 9	
Asmuo, patenkėjęs pralyme			
P A R A Š A S V A R D E N I S P A V A R D E N I S			
(vardas, pavardė)			

Dėkojame už Jūsų gerumą.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“

Prenumerata priimama bet kuriame „Lietuvos pašto“,

„Pay Post“ skyriuje, per „Lietuvos pašto“ laiškininką,

paskambinus informacijos tel. 8 700 55 400, internetu

www.prenumeruok.lt.

Laikraštis išeina 4 kartus per mėnesį.

Prenumeratos indeksas 0117. Kaina:

1 mėn. – 2,40, 3 mėn. – 7,19, 6 mėn. – 14,40 Eur.

2016 m. balandžio 22 d.

Ivykiai, komentarai

Ar atpažīstame Rusijos propagandā?

Prieš porą metų Tėvynės sajungos Lietuvos krikščionių demokratų partijos lyderis Andrius Kubilius kalbėjo: „Mūsų parengta „Minkštoji Rusijos sulaikymo strategija“ buvo parašyta ir paskelbta dar 2014 metų vasario pradžioje, kai Maidane dar nebuvo pralietas kraujas, kai ES ir NATO valstybėse dar nebuvo atsivėrusios akys. Tačiau ir atsivėrus akims būtina pamatyti plačiau, o pamačius – suremti pečius visiems ir sustabdyti didelę naujai seną Europos bėdą. Sustabdyti Rusijos imperializmą. „Minkštoji Rusijos sulaikymo strategija“ yra tėsinys 2007 metais mūsų parengtos „Rusijos sulaikymo strategijos“, kurioje daug dėmesio buvo skirta kitai aktualiai temai – energetinei nepriklausomybei, be kurios nei mes, nei Europa negali sulaikyti Rusijos agresyvumo. Skaitydami abu dokumentus, galite suvokti, kaip mes, Lietuvos politikai, matėme ir matome Rusijos grėsmes, besikeičiančias jos galias ir tų galių panaudojimo naujas technologijas. Ilgą laiką Europoje buvome nelabai suprantami, buvome vadinami rusofobais, o šiandien turime su apgailestavimu pasakyti, kad mes buvome teisūs. Putinas tai irodė. Dabar jau reikia tikros europinės Rusijos imperializmo sulaikymo strategijos. Tikimės, kad mūsų iki šiol atliktas darbas tam padės...“

Ar pamenate, kaip buvo tyčiojama si iš šio TS-LKD parengto projekto? Ir kas garsiausiai tai darė? Paskui Putinas, anot A. Kubiliaus, įrodė, kad teisus. Taigi praėjo dveji metai. Nors pateiktoje „Minkštojoje Rusijos sulaikymo strategijoje“ buvo aiškiai įvardinti Rusijos minkštostios galios įrankiai ir priemonės, svarbiausi jos taikiniai ir tikslai, taip pat pateiktū pasiūlymai, kaip su Rusijos agresija kovoti, neatrodo, kad šalies gyventojai suvokė pavojaus mastą, perprato Rusijos propagandos metodo metodus. Kita vertus, negali smerkti žmonių, jei jie nesuvokia, jog iš pažūros labai patriotiškas vaizdo ar kitokio formato kūrinys iš tikrujų tėra gražiai įpakuotas Kremliaus gaminys, skirtas pakenkti Lietuvos valstybei. (Juk Kremlius nevynioja savo propagandos į raudoną popierių, papuoštą dvigalviais ereliais ar pjautuvu su kūuju.) Pripažinkime, kad ne taip seniai pradėta aiškintis, ką reiškia keisti „sutapimai“, kai per valstybines mūsų šventes atvažiuoja koncertuoti palaiky-

mą Putinui viešai deklaruojantys daininkai, kokią potekštę turi akivaizdžiai antikatalikiško pobūdžio renginiai, kurių niekaip nepavadinsi ir ateistiniams.

Vyksta gražus renginys, skirtas tau-
tinio tapatumo puoselėjimui – puiki
monospektaklio autorė, nuosekli, isto-
riškai tiksliai medžiaga, archyvinės nuo-
traukos, istorinių asmenybių, tautinio
atgimimo patriarchų paveikslai... Bet
akys užkliūva už vienos nuotraukos –
tai dokumentinė fotografija iš vadina-
mujų „tautininkų eitynių“: skustagal-
viai vyrukai neša ilgą plakatą su žymių
ju tautiečių portretais (Gedimino, Ku-
dirkos, Smetonos, Maironio...). Ta-
čiau visas įdomumas slypi už tų portre-
tų... Na, kad ne kiekvienas iš nešančių
tā juostą sugebėtų įvardyti, kas tuose
portretuose pavaizduota, galima su-
prasti ir pateisinti – juk ne kiekvienas
futbolo fanas gali pažinoti tautos pat-
riarchus (kaip ir ne kiekvienas istori-
kas sugebės įvardyti nacionalinės fut-
bolo rinktinės žaidėjus). Tačiau kur
kas įdomiau, kad tarp tų nešėjų šmē-
žuoja veikėjai, kurie pasižymėjo Vals-
tybės saugumo departamento įvardin-
tuose Kremliaus propagandos tinkla-
lapiuose (pvz., „nacionalistas.lt“), juos
galima pamatyti Janutienės laidose.
Stai tau ir patriotiškumas su Kremliaus
prieskoniu. Visa bėda, kad žmonės to-
kių nuodų prikimštą „patiekalą“ ir su-
kemšą į save, nepajusdami skonio, kaip
kad suvalgomas apnuodytas maistas.
Nors ši nuotrauka, gadinanti bendrą
renginio vaizdą, ir nekeičia renginio gi-
lios prasmės ir tautiškumo savivokos
svarbos, bet verčia susimąstyti, kaip
subtiliai gali būti manipuliuojama tauti-
niais jausmai, ypač turint galvoje, kad
vienas svarbiausių Kremliaus propagan-
dos taikinių yra mūsų istorija. Tad kaip
atpažinti Kremliaus propagandą?

Štai vienas pavyzdys. Internete, vienoje iš populiausių socialinių tinklų svetainių „Facebook“ draugai pasidalijo filmuku, kuriame, skambant dramatiškai muzikai, tarsi pateikiama didinga mūsų tautos praeitis, protėvių palikimas ir t. t. Patriotiškumo tiek, kad net už širdies griebia. Kas prieštarau, kad mūsų kalba yra seniausia Europoje, kad mūsų protėviai apsigynė nuo kalavijuociu ir kryžiuociu? Bet.... kodėl filmukas prasideda juodžiausiomis spalvomis piešiant Lietuvos dabartį: klausiamą, ar neatsibodo „nežmoniš-

ka valdžios politika“, teigama, kad Lietuvą užvaldžiusi „neviltis, neapykanta, baimė, netikėjimas savimi, emigracija“ ir t. t. Žodžiu, juodžiau niekur nėra. Toliau primenami himno žodžiai, patariantys, iš kur semtis stiprybės. Paskui dėstoma, kad nei vokiečiams, nei lenkams, nei rusams (dalis teisybės propagandai privaloma, antraip ją bus lengva iššifruoti, – red. past.) nepavyko įrodyti, kad esame nieko neverti ir kad „nei rusų, nei amerikiečių (keista, juk kalbama apie mūsų tautos senovę, kai dar Amerika nebuvo atrasta, – red. past.), nei prancūzų (užuomina į ita-kingą ES narę, – red. past.) taisykles mums netiks“. Štai dar vienas įdomus sakiny: „Pirmieji tūkstantmečiai pabaltyje buvo taikūs“. Labai jau keistaičia parašytas žodis „pabaltyje“ – visų pirma, taisyklinga rašyba būtų „pabaltyje“, o antra – tai Rusijos vartojamas geopolitinis Baltijos šalių pavadinimas! Smulkmena, bet iškalbinga. Jau nekalbant apie tai, jog teiginys apie taikius „pirmuosius tūkstantmečius“ visiškai neatitinka istorinių faktų. Kalbos mokslui prieštarauja ir žodžių reikšmių bei garsų „aiškinimas“. O teiginys „Atlaikėme visos krikščioniškos Europos spaudimą“ aiškiai meta akmenį į Europos Sajungos ir Bažnyčios daržą, kuri jau nuo pat pradžių netiesiogiai gretinama su kryžiuočiais (tai atitinka Dugino koncepciją, kurioje kalbama apie Rusijos geopolitiniam tikslams Lietuvos trukdančią Kataliku Bažnyčią).

Kaip reaguoja į tokius filmukus savo patriotais laikantys žmonės? Štai vieno tautininko komentaratas: „Geras filmukas, tik vienas dalykas nepatiko, kad amerikiečiai kažkaip sulyginami su rusais. Visko į vieną vietą nesudėsi, tačiau pagirtina, kad išryškinama giomoji kalbos reikšmė. Kremlis gal tuo nebūtų labai suinteresuotas. Nepaneigsi, kad davėm malkų kryžiuočiams, kavalijuočiams, vikingai ir tie gavo. Tai, kad Lietuva buvo Europos gynybinis buferis, irgi faktas. Čia dėmesys daugiau sutelktas į senesnę istoriją. Tikrai nemanau, kad tai Kremliaus produktas. Sakau, kad man tik nepatiko, jog buvo pasakyta, kad mes nepasiduosi me nei amerikonams, nei rusams. Vačia kažkaip nesueina... Nuo kada amerikiečiai mums padarė blogo? Bet tai tikrai ne Kremliaus produktas...“

Še, tau, boba, devintinės! Atrodytu,

akis bado tendencingas istorijos pateikimas, kai nieko nesakoma apie Lietuvos kovas su Maskvos kunigaikštyste, kad peršama mintis, jog gyveno lietuvių kaip kažkokia neapibrėžta žmonių grupė neapibrėžtoje teritorijoje ir „davė visiems malkų“ (t. y. peršama mintis, jog valstybės lietuviai neturėjo ir net nebuvvo reikalo ją turėti), galų gale, kodėl reikia akcentuoti būtent kovas su kryžiuočiais, o ne su kaimynais iš Rytų, kurie galiausiai sunaikino mūsų valstybę? Jei jau taip užsimota sužadinti patriotines emocijas, tai gal dar išpudingesnis ir neprilygstamo pasiaukojimo pavyzdys yra Lietuvos partizanų pasipriešinimas? Ak, tiesa, koncentruojamas i senovę, kai dar jokios valstybės lietuviai neturėjo... O kodėl būtent i senovę, nekyla klausimų?

Bet visiems turėtų likti pats svarbiausias klausimas – kas sukūrė šį filmuką, kas jį platina interneto platybėse? Deja, kūrėjai nepasirašė (nors kai kuriuose kadruose vaizduojamo „mūsų“ protėvio paveikslas stebėtinai panašus į skandinavų dievą Torą, laikantį rankoje kūjį, ir tai leidžia spėti, kad autorai nelabai susipažinę su mūsų tautos mitologija, jeigu ją painioja su skandinavų). Bet kas platina – aišku, nes pateikiame nuorodos. Pasmalsavęs, ką dar platina tas „kanalas plius“, aptinki, kad Jame pilna filmukų apie šuniukus, paneles, zoologijos sodų vaizdelių, pasilinksminimo vakarėliuose nutinkančių kuriozų nuotraukų ar filmukų, rusiškų TV kanalu populiarium laidų išstraukų... Ir staiga – šitoks lietuviško patriotiškumo protrūkis! Taip griebantis už širdies, kad neklauš... Va ir griebia tokius „tautininkus“ tokie filmukai, ugdytys antivakarietiškas, euroskeptiškas nuostatas. O juk kaip tik to siekia Putinas ne tik Lietuvos, bet visame Vakarų pasaulyje. Kad šio to jau pasiekė, galėjome išiti kinti po Nyderlandų referendumo, ES ir Ukrainos asociacijos sutarčiai pasakiusio „ne“. Idomu, kad mūsų tautininkai, komentuodami šio referendumo rezultatus, pagrindine olandų nusiteikimo priešsutartį priežastimi įvardijo ne sekmingą Kremliaus propagandos poveikį, bet „Briuselio diktatą“.

Tad ar verta klausti, kam naudingas tautininkų mégstamas šukis „ne Ry-tams, ne Vakarams“ ir ar suvokiamas jo dviprasmiškumas?

Užčiaupus burnas ir uždengus akis vijūnėlių dvarai netaps teisėti

Lietuvos Respublikos Seimas priėmė pataisas, numatančias baudžiamąją atsakomybę už neviešų teismo posėdžių medžiagos atskleidimą ir viešą paskelbimą. Reikėtų patikslinti – socialdemokratų valdomas Seimas. Valstybės vadovė Dalia Grybauskaitė šias pataisas tiesiai šviesiai įvardijo gėdingomis, todėl belieka tikėtis, jog jų nepaisirašys.

Žiniasklaidos priemonių vadovai, redaktoriai, žurnalistai, kreipdamiesi į Prezidentę, teigė, jog „priimtos Baudžiamojo kodekso pataisos kelia grės-

mę žodžio laisvei ir prieštarauja Lietuvos teismų bei Europos Žmogaus Teisių Teismo įtvirtintiems žurnalistų apsaugos principams“.

Šiu „pataisų“, kurias inicijavo socialdemokratė Rimantė Šalaševičiūtė ir Irena Šiaulienė, esmė ta, kad Baudžiamasis Kodeksas papildomas straipsniu, numatantį baudžiamąjį atsakomybę už uždaramė teismo posėdyje nagrinėjamos ar išnagrinėtos bylos medžiagos atskleidimą ar viešą paskelbimą. Tai reiškia, kad labiausiai šis įstatymas saugos nusikaltėlius, nes informacija apie ju-

padarytą nusikaltimą bus paslėpta nuo visuomenės, o nukentėjusieji ar jų artimieji, išdrisę pasipasakoti apie savo nelaimę netgi artimiausiems giminaičiams, jau bus pažeide istatyma.

Tiesa, iniciatoriai teigia, jog įstatymas turėtų būti taikomas tik bylų, susijusių su nepilnamečiais, atveju, tačiau, sprendžiant iš valdančiųjų pasiskymą, kuriuose buvo piktinamasi žiniasklaida, paskelbusia visuomenėje žiniasklaidos apie juodąsias buhalterijas, Vijo-nėlės dvarą, Druskininkų vandens parko istorijas ir kitas „santa barbaras“,

galima neabejoti, jog tai tiesiog asmeninis kerštas žiniasklaidai, nešokančiai pagal valdančiosios socdemų ir jų partnerių daugumos dūdele.

O gal tai užslėptą bombą naujajam Seimui? Juk jam tektų reikalauti tokio įstatymo laikymosi, o tuomet, tikėtina, opozicijoje atsidūrė socdemai pragys-tų apie varžomą visuomenės teisę gau-ti informaciją apie valstybėje vykstan-čius ne visai teisėtus procesus. Antraip, kam reikia priiminėti tokias pataisas benueiniant nuo scenos?

Gintaras MARKEVIČIUS

Naujos knygos

Prisiminimų vėrinys proza ir eilėmis

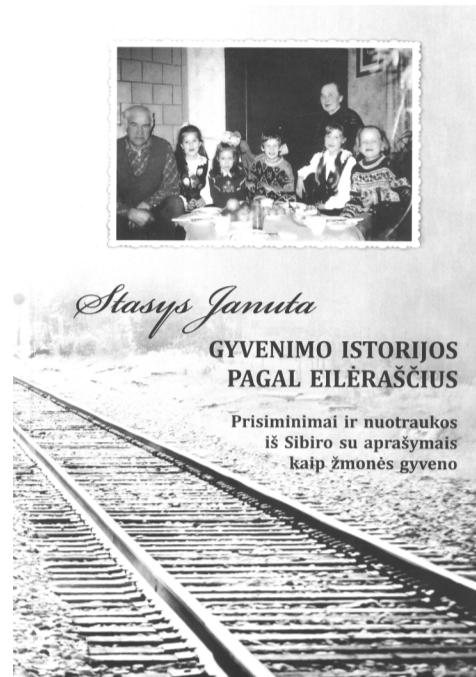
„O to gyvenimo tik kelios dienos, rodos, tebuvo...“ – rašo savo prisiminimų knygoje „Gyvenimo istorijos...“ sediškis Stasys Januta. Prisiminimai liūdni – vaikystė, trentis, tikrovė, atskleista per prievertinį darbą ir, rodos, žmogui neįmanomas išgyventi salygas svetimame krašte. Jam, Stasiui Janutai, dviem jo seserims, broliu ir tėvams, kaip ir daugeliui Lietuvos žmonių, pati juodžiausia diena buvo 1949-ųjų kovo 25-oji. Prasidėjusi ilga kelionė į nežinių baigėsi Krasnojarsko krašte, šaltame ir nesvetingame, gūdžiame ir sunkiai pritampamame.

Tik prisiminimuose liko gražūs Vabalių kaimo peizažai, kur ūkininkai Janutai, turėję 61 ha žemės, kūrėsi patys, augino vaikus ir svajojo apie šviesesnį gyvenimą. Prisiminimų knygoje pateikiami ne tik prisiminimai, bet ir eiliuota forma užrašyti tūdienų ar metų atspindžiai, gausu nuotraukų.

„Tėvų židinio ugnelė užgesinta,
Ten mums jau amžinai.
Okupacija sunaikino viską,
Tik vėjelis dar skraido laukais.“

Prisiminimai, nusėdę giliai į sielą ir sudėti eilėmis, žadina nostalgiją ne tik jų autorui, bet ir skaitytojui. Daugelyje posmų Stasys Januta prisimena gimtusius Vabalius, pro kuriuos vingiavo penki keliai, vedantys į Skuodą, Bartycius, Ylakius, Šates ir Antrusius Vabalius. Šiasvietoves autorius dažnai prisimena ir pakartoja savo kūryboje, nes tai brangiausios vietas, kurios išplaukia iš jaunystės dienų vizijų.

Didesnę knygos dalį užima liūdnos mintys: apie Sibire kenčiančių tautiečių būtį, viltį kada nors sugržinti ir amžinai visus ištremtuosius kankinus klausimą: už ką?! Kai laikas nugladino aštrius beviltiškumo kampus, kai tremtiniai išmoko gyventivergijoje, knygos autorius papasakoja apie lietuvių tremtinų sumanumą, jų darbštumą, mažas šventes

ir pramogas. „Ne tiek vargas kankino, kiek Tėvynės ilgesys“, – rašo knygos autorius.

Šiokie tokie gyvenimo pokyčiai neaplenkė ir jo. Irta kiek palengvinos sunią tremtinio naštą. 1955 metais Stasys susituokė su tremtine Justina: „Susirašėm 1955 metų sausio 4 dieną. Nereikėjo nei žiedų, nes nebuvu kur jų gauti. Buvo tik du liudininkai – mano brolis ir būsimos žmonos sesuo Stasė“, – prisimena S. Januta. Gimę Janutų vaikai Roma ir Augustinas, jei nepakeitė tėvų gyvenimo, tai bent laikinai atitolino mintis apie sunkumus, nepritekliai ir beviltiškumą.

Kai viena kita tremtinių šeima jau rengesi grįžti į Lietuvą, S. Januta paraše tokias eilutes:

„Kaip pavasarį grįžta paukščiai,
Taip mes grįsim irgi namo.
Tik gal nerasisim gimtinės namų,
Kaip neranda paukščiai lizdų.“

Pirmieji Sibiro platybes pradėjo palikti vaikai ir nepilnamečiai jaunuolai. „Švinta Saulė Rytuose“, – rašė tada S. Januta.

Po beveik 10 metų trukusios trem-

Pakruojo rajono tremtiniai, visų pirma Zita Bružaitė-Vėžienė, kasmet pradžiugina naujomis prisiminimų, istorinės atminties knygomis. Šiemet mus pasiekė knyga „Jono Švėgždos gyvenimas po saule“. Kaip įvade rašo knygos sudarytoja Zita Vėžienė, LPKTS Pakruojo filialo archyve ilgai gulėjo rašoma mašinėle parašyti buvusio Rozalimo vidurinės mokyklos dailės ir fizinio lavinimo mokytojo Jono Švėgždos atsiminimai „Mano kelionė po saule“. Tai buvo kūrybingas žmogus: rašė, tapė, net kūrė naujas vaismedžių veisles. Išleido knygelę „Kalvės pasakos“ – tai septynios pasakos suaugusiems, nors dukros Laimos Švėgždaitės-Bogužienės archyve ir kitur jų yra virš septynių dešimčių. Tad šiame leidinyje pasakos, eilėraščiai sudauro tris ketvirtadalius knygos. Ketvirtadalis ir yra minėti atsiminimai apie tremtį, šeimos istorijos, gyvenimas nepriklauso moje Lietuvoje.

Jonas Švėgžda (1911–1995) gimė

Juodžių kaime, Grinkiškio valsčiuje, Kėdainių apskrityje. Jono senelis vetrinarijos gydytojas Vincas Tvarijonavičius ikirevoliuciniu laiku gyveno už Vladivostoko, kur vadovavo vaistų nuo maro gamybos stociai. Tad pasikvietė ten gyventi ir dukters šeimą, kai Jonukui tebuvo dveji. Į Lietuvą jie sugržoti po dešimties metų... Gyvenimas juos nubloškė į Kaišiadorius, paskui šeima sugržo gyventi į Juodžius. Jonas baigė Kauno aukštėsniajā meno mokyklą. Jo mokytojais buvo ižymūs dailininkai P. Kalpokas, V. Didžiokas, J. Šileika, P. Rauduvė, A. Žmuidzinavičius, K. Sklėrius... Pašauktas į karinę tarnybą, jaunuolis mokėsi Karo mokykloje, ją baigė tapo jaunesniuoju leitenantu. Tačiau tolimesnį savo gyvenimą susiejo su mokytojo profesija. 1939 metais susituokė su mokytoja Paulina Eringyte. Augino Danguolę, Algimantą ir Laimutę, kol 1945 metais jų suėmė ir išvežė į Vorkutos lagerį, o žmo-

ties sugržės į Lietuvą S. Januta džiaugėsi tėviškės laukų ramuma ir seniai nematyti Lietuvos grožiu.

„Pasivaikščiojau su vaikaite po gimtusios laukus ir tik kryžius priminė, kur stovėjo namai. Tėvų židinio ugnelė užgesinta. Tik vėjelis taip pačiais laukais dar skraido, o pavasariais užklydusi gegutę dar kukoja Senakiuose“, – tokios

nostalgijos kupinos mintys vainikuoją šios knygos paskutinius puslapius. Kniga „Gyvenimo istorijos...“, kaip pažymima jos tituliniame puslapyje, išleista Stasio Janutos 90 metų jubiliejaus proga. Tai prasminga ir kilni dovana jos autorui bei šio garbaus žmogaus artimiesiems.

Aušra ŠUOPYTĖ

Vieno gyvenimo istorija

na su vaikais liko nežinioje... Nuteisė Joną aštuonerius metus kalėti, su tremtimi iki gyvos galvos. Kalėjo lageryje Krasnojarko krašte. Amžinam gyvenimui išvežė į Sokolovo miestelį Kazachstano šiaurėje. Į Lietuvą išleido 1956 metais, sugržo pas šeimą... Rozalimo mokykloje tapo piešimo mokytoju, buvo mokinį mėgiamas... Paskutinį gyvenimo tarpsnį Jonas Švėgžda gyveno Plaučiškių kaime, Pakruojo rajone. Buvo Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjungos aktyvus narys. Šeimai, žmonai ir vaikams, pavyko išvengti tremties, nes slapstėsi Joniškio rajone. Algimantas Švėgžda atsimena: „Kažkas mus pamokė nebūti ilgiau kaip vienus metus vienoje vietoje. Taip mama ir darė, bėgiodama ir saugodama mus nuo Sibiro tremties. Ištremimo grėsmė buvo susijusi su daugeliu žmonių, nes reikėjo planus vykdysti...“

Ši knyga – tai graži Švėgždų giminės istorija. Kad ji mus pasiekė, turime pa-

Sveikiname

90-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname buvusių Krasnojarsko krašto tremtinę Eleną JANČIAUSKAITĘ-KISIELIENĘ. Linkime, kad visada lydėtų laimė, sveikata, dviados ramybė ir Aukščiausiojo palaima.

LPKTS Kretingos filialas

80-ojo jubiliejaus proga, sveikiname LPKTS Tauragės filialo tarybos narį Alfonsą JAZAPAVIČIŪ.

Linkime ažuolo stiprybės, džiaugsmo, laimės gyvenimo kely. Žmona Birutė su šeima, artimieji Antanas, Alius ir LPKTS Tauragės filialas

Nuoširdžiai sveikiname LPKTS Panevėžio filialo narius gražaus jubiliejaus proga:

Stasę SURVILIENĘ, Gertrūdą SEIBUTIENĘ ir Eleonorą GRIGALIUNIENĘ – 85-ojo,

Liną KLUSYTĘ – 80-ojo,

Ireną SABLIENĘ – 75-ojo.

Linkime gamtos dosnumo, žmonių gerumo, Dievo palaimos.

LPKTS Panevėžio filialas

Garbingo jubiliejaus proga sveikiname LPKTS Jurbarko filialo valdybos narį Joną KVIETKĄ ir linkime daug prasmingų metų, sveikatos ir Dievo palaimos.

LPKTS Jurbarko filialas

Garbingo 80-ojo gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname buvusių tremtinį Joną GRIGONĮ ir linkime sėkmės, sveikatos ir Aukščiausiojo globos.

LPKTS Rokiškio filialas

Padėka

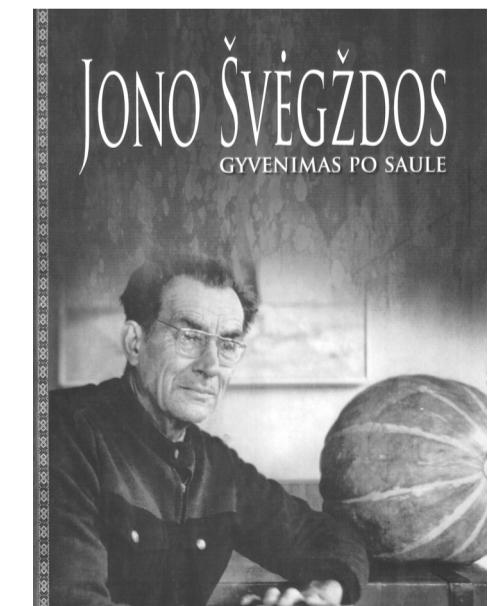
Dékojame knygos „Tremties vaikai“ III tomo leidybai paaukojusiam Vytautui Mikšai – 20 eurų.

LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

ties sugržės į Lietuvą S. Januta džiaugėsi tėviškės laukų ramuma ir seniai nematyti Lietuvos grožiu.

Kniga „Gyvenimo istorijos...“, kaip pažymima jos tituliniame puslapyje, išleista Stasio Janutos 90 metų jubiliejaus proga. Tai prasminga ir kilni dovana jos autorui bei šio garbaus žmogaus artimiesiems.

Aušra ŠUOPYTĖ

dėkoti ne tik Zitai Vėžienei, bet ir ūkininkams Jonui Jurgeliūnui, Dariui Balnioniui, Pakruojo rajono savivaldybei, LGGRTC fondui, Rolandui Čirčiui... Stanislovas ABROMAVIČIUS

Gimės tremtyje

Statistika byloja, kad tolimoje Sibiro tremtyje gimė 18 306 lietuvių. Nuo pat gimimo likimas jiems skyrė išbandymus, net ir sugrįžę į Lietuvą jaučiasi nepilnaverčiais. Jiems buvo sunku gauti norimą išsilavinimą, pakilti karjeros laipteliais. Tačiau Seimo narys socialdemokratas Bronius Bradauskas porino: "Koks skirtumas vaikui, kur jam gimi? Aš pasikalbu su draugais, kurie gimė Sibire: ką tu, sako, mes ten žymiai geriau gyvenome negu Lietuvos, nei mums ten svarbu, kur ten tie tėvai Lietuvoje gyveno, nei ką..." Tada pagalvojau, kuprotą tik „smertis“ išlygins...

Rimgaudas Ališauskas sakė, kad tremties nepamena, nes į Lietuvą tėveliai sugrįžo, kai jam nebuvo nė dvejų metų. Apie tremtį sužinojo iš mamos pasakojimų, kai paaugo ir pradėjo domėtis šeimos istorija. Tėvelis mirė, kai Rimgaudas buvo penkerių, o mama slaukė 88 metų.

Ališauskai gyveno Meškučių kaimė, Šunskų valsčiuje, Marijampolės apskrityje, penki kilometrai nuo miesto. Okupacijos metu kaimas buvo apylinkės centru, istorijos šaltiniuose minimas nuo 1684 metų. 1912 metais įkurta pradžios mokykla, 1930 metais senosiose kapinėse pastatytas paminklas Vytautui Didžiajam. 1870 metais Meškučiose gimė Jonas Česna – knygnešys, mokytojas, „Sietyno“ draugijos steigėjas (mirė 1912 metais Minersvilyje, JAV).

Rimgaudo tėvelio brolis buvo ižymus Lietuvos karininkas, pulkininkas leitenantas, Vyčio Kryžiaus ordino kavalierius Kazys Ališauskas (1898–1979). Mirė Čikagoje. 1919 metais tapo Lietuvos kariuomenės kariu savanoriu, neprilausomybės kovų dalyviu. Baigė Karo mokyklą, vėliau – Aukštuosius karininkų kursus. Studijavo Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultete. Parašė istorinių knygų. 1944 metų pabaigoje pasitraukė iš Lietuvos, gyveno JAV; „Lietvių enciklopedijos“ Karybos skyriaus redaktorius. Istoriniai šaltiniai teigia, kad 1919 metų liepos 6 dieną baigė karos mokyklos antrą laidą, paskirtas į 2-ą pėstininkų pulką. 1926 metais tapo kapitonu, sovietams užėjus turėjo pulkininko leitenanto laipsnį.

Meškučių apylinkėse didesnių miškų nebuvo, tačiau ir čia rezistencijos laikotarpiai slapstėsi partizanai. Žinoma, kad 1947 metais pas Garnatkevičių įrengtoje slėptuvėje išduoti susisprogdino Vytauto rinktinės Žvalgybos skyriaus viršininkas Albinas Ratkelis-Oželis. Su juo kartu žuvo rinktinės adjutantas A. Salinka-Dainius ir pasyvus kovotojas A. Garnatkevičius-Vilkas.

Petras Ališauskas (1885–1963) ir Petronėlė Vinčiūtė-Ališauskienė (1915–2003), Meškučiuose turėjo 32 hektarų ūkį. Ūkininkauti tėveliai pradėjo turėdami apie 25 hektarus žemės. Matyt, gyventi jiems sekėsi, nes iš kaimyno Laigonio išsigijo dar septynis hektarai. Žinoma, tokiam ūkyje reikėjo daug ir sunkiai dirbtis, tėveliui teko samdyti pagalbininku.

Petronėlė buvo kilusi iš Vinčių-Šupilių giminės, auginusios devynis vaikus. Jie valdė 19 hektarų ūkį. Senelis Antanas Vinčys buvo pavyzdinas ūkininkas,

kas, stengėsi vaikus išmokslinti. Duktė Leokadija baigė mokslus ir dirbo mokytoja. Jų sūnus Antanas buvo mobilizuotas į vokiečių kariuomenę, išsiustas į Rytų frontą. Liko gyvas, sugrįžo į Lietuvą. Apie savo gyvenimo vingius yra užrašės atsiminimus. Žinoma, po karo Antanas Šupila su žmona ir keiliaisvaika taip pat buvo ištremti į Sibirą. Močiutė Šupilaitė kilusi iš Žmuidų giminės. Visi – Suvalkijos krašto žmonės.

Senelis iš tėvelio pusės Antanas Ališauskas gyveno prie Plutiškių (dabar – Kazlų Rūdos savivaldybė). Močiutė Ieva Papečkytė-Ališauskienė su Antanu susilaukė trijų sūnų, tačiau vienas mirė paauglys, užaugo du: mano tėvelis Antanas ir jau minėtas Kazys, karininkas, istorikas, rašytojas.

Praėjo sunki okupacijos pradžia, Antrasis pasaulinis karas, tačiau sugrįžęs okupantas ūkį nacionalizavo. Uždėjo nepakeliamus mokesčius. 1948 metais tėveliams gimė pirmagimis Antanukas. Likimas jų šeimai jau tada galando kalaviją...

Apie tremtį Rimgaudas Ališauskas pasakojo: „1949 metų kovo 25-ają tėvelius su metukų neturinčiu broliu Antanuku ištrėmė į Irkutsko srities Žigalovo rajono Konstantinovkos kaimą. Žigalovas – gyvenvietė ant Lenos upės dešiniojo kranto, netoli Baikalo ežero, žinomas nuo 17 amžiaus. 1949 metais ten buvo atvežta keliasdešimt lietuvių tremtinių šeimų. Tada iš Meškučių išvėžė keturių šeimas. Saltiniai skelbia, kad

pagal SSRS ministrų tarybos nutarimą į Krasnojarsko krašto Tomsko sritį tada ištremta „priešiškai veikiančių prieš kolūkius buožių šeimų“. Išvengusieji trémimo, netikėtai po dvejų savaičių buvo surinkti ir išvežti į Irkutsko srities Žigalovo rajoną.

Sibre mums sunkiai sekėsi. Tėveliai dirbo sunkius darbus vietinio kolūkio laukuose, fermose. Trūko ne tik maisto, bet ir paprasčiausią buities daiktų. Tėvelis net barzdą augino. Visa laimė, kad jiems pavyko susisekti su Amerikoje gyvenančiu dėde Kaziu Ališausku, kuris atsiuntė du siuntinius: vieną į Sibirą, kitą – jau grįžus į Lietuvą. Dideliam tėvelio džiaugsmui, pirmame siuntinyje buvo idėti du jam labai svarbūs daiktai: skustuvas ir stiklo pjauystumo rėžtukas. Dabar galvoju, gal tėvelis broliui buvo nusiuntęs savo nuotrauką su barzda? Tuo metu gero rėžtuko niekas neturėjo, tad tėveli su juo priėmė dirbtį į statybas. Darbas čia buvo daug lengvesnis.

Brolis Antanas pradėjo eiti į rusišką mokyklą, ten iki sugrįžimo į Lietuvą baigė keturias klasės. Kai jau šeima galėjo keliauti namo, gal kiek netikėtai gimiavau aš. Buvo 1958 metų kovas, tad Šibire teko dar šiek tiek pagyventi. Tada įvyko nelaimė: tėvelis dirbo prie kompanio, užlipės ant jo paslydo ir nukri-

Pranas Ališauskas (kairėje) su vietiniu sibiriečiu. 1955 metai

Rimgaudas su tėveliais ir broliu Antanu. Irkutsko sritis, 1958 metai

to, susilaužė šonkaulius ir koją. Tad į Lietuvą jis grįžo su dvieju vaikais, žmona ir ramentais. Gavo invalidumo grupę ir 19 rublių pensiją.

1960 metų vėl rudenį sugrįžome į tėviškę. Norėjome apsigyventi Meškučiuose, tačiau mūsų namuose gyveno trys šeimos. Visa laimė, kad priglaudė kaimynai. Vietinio tarybinio ūkio direktorius liepė pastatyti verandą prie jėjimo į mūsų dvejų galų namą. Čia pradžioje ir įsikūrėme. Brolis pradėjo lankytis penktąją klasę. Po dvejų metų save namus išsipirkome. Tėvelis dirbtį negalėjo, o mama sunkiai pluso laukuose, tačiau labai sunkiai sudurdavome galą su galu. Kai nusipirkome karvutę, pristatinėjome pieną į pieninę. Buvo dar nekrūstyta, tai kaimynai Petras ir Birutė Cépliai mane pakrikštijo. Tėvelis mirė 1963 metais, taip ir neatsigavęs po suluošinimo tremtyje. Kai man reikėjo peržengti mokyklos slenkštį, dėdė Kazys Ališauskas iš Amerikos atsiuntė siuntinių. Tarp kitų naudingų daiktų man buvo idėti drabuželiai. Pamenu paltuką su kapišonu. Labai džiaugiausi, nes neturėjau kuo apsirengti. Taip tada gyvenome Lietuvoje.

Brolis Antanas Meškučiuose baigė aštuonias klasės. Greitai jį pašaukė tėveliai į sovietų kariuomenę. Grįžęs ve-

dė. Su žmona Elvyra užaugino dukteris Astą ir Egle, gyveno Kaune. Per Atgimimą buvo Sąjūdyje, tapo parlamento gynėju. Deja, 2009 metais mirė, palaidotas Eigulių kapinėse.

Kai baigiau Marijampolės Vinco Mykolaičio-Putino mokyklos-internato devynias klasės, su mama atsidūrėme Domeikavoje, Kauno rajone. Baigiau vakarinę vidurinę mokyklą dabartinėje Kauno „Aušros“ gimnazijoje. Tada patyriau nuoskaudą, kad esu gimus tremtyje: sekdamas tetos Leokadijos pavyzdžiu, bandžiau studijuoti lietuvių kalbą ir literatūrą (traukė į vokiečių kalbos studijos) Vilniaus universitete. Egzaminus išlaikiau, tačiau per „mandatinę“ buvau nepraleistas, man patarė pirmiausiai atitarnauti sovietinėje kariuomenėje, o paskui – pažiūrėsim... Maniau, man, iki dvejų su puse metukų Sibiro tremtiniui, nebus kliūčių studijuoti Lietuvoje. Bet klydu... Po tarnybos kariuomenėje pramokau elektromonterio darbo. Vedžiau Virginiją Brazaitytę į Pilviškių, užaugino me sūnų Robertą ir dukterį Silviją. Gyvenu Kaune, daug metų išdirbau elektromonteriu, džiaugiuosi mūsų išsilavinusiais vaikais, gyvenančiais nepriklasomoje Lietuvoje.“

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Morkus Akstinas – Kretingos (Bajorų) kalėjimo „tėvas“

Mūsų „tėvas“ – taip Bajorų sunkiuju darbų kalėjimo kaliniai vadino Morkų Akstiną, 1929–1935 metais buvusį kalėjimo viršininku.

„Kalėjimo viršininkas buvo neblegas žmogus“, – taip 1978 metais savo atsiminimų knygoje „Ateities viltys“ rašė marksistinio judėjimo Lietuvoje dalyvė Michalina Navikaitė-Meškauskienė, už savo veiklą, nukreiptą prieš Lietuvos valstybingumą, 1932–1934 metais kaip politinė kalinė kalėjusi Bajorų kalėjime, nors savo atsiminimuose „fašistinės“ Lietuvos kalėjimams neigiamų epitetų negailėjo. Kas buvo tas kalinį pagarbą pelnęs žmogus, pakrikštytas Lietuvos retu šv. Morkaus vardu?

Morkus Akstinas gimė 1895 metų vasario 4 dieną Randamonių kaime, Merkinės parapijoje, ūkininko miškininko šeimoje. Baigęs Merkinės pradžios mokyklą, toliau mokslus tėsti išvyko į Maskvą, kur buvo išlaikomas Irkutske įsikūrusio ir ekonomistu dirbančio yriausiojo brolio Vlado. Baigęs 6 gimnazijos klases grįžo į Lietuvą ir mokytojavo Merkinėje. 1919 metais tapo kariu savanoriu, tarnavo Lietuvos kariuomenės pulke, įsikūrusiame Alytuje buvusiose carinės Rusijos kareivinėse.

Kaip doras, išsimokslinės, tvirtos moralės, fiziškai stiprus vyros Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministrui skyriaus viršininko Balio Šlyžio rekomenduotas tarnauti Lietuvos policijoje. 1920–1922 metais dirbo policijos nuovados viršininko pavaduotoju Virbalyje, 1922–1928 metais policijos nuovados viršininku Panevėžyje, Prienuose, Marijampolėje. 1924–aisiais įstojo į Šaulių sajungą. 1928 metais už gerą tarnybą paaukštintas pareigose ir paskirtas Kauno kalėjimoviršininko pavaduotoju. 1929 metais Morkus Akstinas tapo Bajorų sunkiuju darbų kalėjimo viršininku. Ten jis atvyko su visa šeima: žmona Brone, kurią vedė 1920 metais, vaikais Gediminu, gimusių 1926 metais, ir Laimute, gimusių 1928 metais. Šeima pradžioje įsikūrė kalėjimo administraciniu pastato tarnybiname bute, vėliau persikėlė į kitoje gatvės pusėje buvusį tvora aptvertą namą su veranda, kiemu ir sodeliu.

Kalėjimas – nemažas ūkis, kurio tvarymui ir valdymui reikėjo ištęsti daug pastangų, o kur dar kaliniai darbinis, kultūrinis ir dvasinis auklėjimas...

Kalėjime veikė akmens apdirbimo dirbtuvė, gaminusi paminklus, kitus dirbinius ne tik Žemaitijai, kaliniai taip pat darbavosi pas aplinkinius ūkininkus, kasė durpes Tenžės upelio slėnyje, moterys netgi plėše plunksnas. Kalinių dvasiniu gyvenimu rūpinosi Telšių vyskupo skiriamas kapelionas. Juo kurį laiką buvo kunigas T. Budraitis, tuo pat metu dirbės ir Kretingos pranciškonų gimnazijos kapelionas. Susirgusių kaliniai sveikata rūpinosi Kretingos apskrities ligoninės gydytojai. Kalėjimo koplycioje sekmadieniais ir per didžiąsias religines šventes buvo aukojamos šv. Mišios. Kaliniai turėjo galimybę skaityti knygas. Bajorų kalėjime kalėjusios politinės kalinės savo atsiminimuose rašė, kad tuo rūpinosi pats kalėjimo viršininkas. Jis atnešdavo kny-

gų, su kalinėmis jas aptardavo, klausdavo jų nuomonės. Kalinėms moterims, pabuvusioms kituose Lietuvos kalėjimuose, buvo neįprasta, kad kalbėdamas į jas kreipiasi „jūs“ ir prieš kalbėdamas visaada atsistoja. Silpnos sveikatos kalinčioms moterims patardavo rašyti malonės prašymą

dėl paleidimo į laisvę, o dėl savo politinių pažiūrų to nenorinčioms daryti parūpindavo perkėlimą į Kauno kalėjimą, turėjusį savo ligoninę. „Mano kalėjime sėdi protinė kaliniai“, – mėgda vo sakyti jis.

Deja, ne visi buvo tokie. Kretingiškis istorikas J. Kanarskas rašė, kad 1930 metų spalio 15 dieną iš kalėjimo pabėgo 3 kaliniai. Vienas iš jų grįžo atgal, o kiti du – Adomas Budrys ir Stasys Urbonas – nutarė pasislėpti Latvijoje. Kretingos–DARBÉNŲ kelyje jie apiplėše ūkininką Juozą Butkų. S. Urbonas buvo sulaikytas Latvijoje ir grąžintas į Bajorus; A. Budrys po 25 dienų klajonių pats sugrįžo į kalėjimą. Su nusikaltėliais buvo susidėjęs ir kalėjimo prižiūrėtojas Kazlauskas, tapęs gudriu ir pavojingu plėšiku. 1934 metais policija Darbēnuose jo gaujų susekė ir jį pati per susišaudymą nušovė.

1935 metais M. Akstinas su šeima grįžo į Kauną, dirbo Kauno kalėjimo administracijoje. 1936-aisiais, norėdamas ramesnio gyvenimo ir daugiau laiko skirti savo šeimai, paliko tarnybą kalėjime ir pradėjo dirbti ką tik įsteigtoje jūrų laivininkystės kompanijoje „Lietuvos Baltijos Loidas“. Ši tautinio jūros prekybos laivyno bendrovė buvo sukurta išvežti Lietuvoje pagamintą pramonės ir žemės ūkio produkciją ir importuoti krašto ūkui reikalingus krovinius laivaus su Lietuvos vėliava, taip šalyje paliekant krovinių gabenumui skirtas lėšas. Ten jis dirbo iki 1940 metų, kol įmonė buvo nacionalizuota.

Akstinų šeima gyveno 1936-aisiais įsigytame namelyje Zaliakalnyje, netoli Ažuolyno. Vaikai lankė Jono Jablonskio mokyklą, priklausė skautų organizacijai. Gediminas ypač susidraugavo su klasės draugu Valdu Adamkumi, būsimuoju Lietuvos Prezidentu. M. Akstinas išlaikė šiltus santykius ir su Kretingos pranciškonais. Vykdamas į Romą ar iš jos grįždamas, jo namuose apsistodavo tėvas Augustinas Dirvelė.

Nepastebimai atejo 1940 metų vasara, kai Raudonoji armija okupavo Lietuvą. M. Akstinas, netekės darbo nacionalizuotoje bendrovėje, kurį laiką dirbo suaugusiu vakarinėje mokykloje rusų kalbos mokytoju. Netrukus Lietuvoje prasidėjo suėmimai. Geras Akstinų šeimos bičiulis, vokiečių tauybės verslininkas iš Marijampolės Karolis Vitmozeris, atvykęs į Kauną, siūlėsi padėti gauti dokumentus, įrodantius neva jų šeimos vokišką kilmę ir su-

teikiančius galimybę išvykti į Vokietiją. Pagal Vokietijos–SSRS sudarytą Molotovo–Ribentropo sutartį, vokiečių tauybės žmonės iš 1940 metais SSRS okupuotų Baltijos kraštų tai galėjo daryti. „Aš nieko blogo nepadariau nei Lietuvai, nei jos žmonėms“, – toks buvo M. Akstino atsakymas. Deja, okupacinė sovietinė valdžia manė kitaip.

1941 metų birželio 14 dieną M. Akstinas ir jo šeima suimiți. Kauno geležinkelio stotyje jis atskirtas nuo šeimos ir kartu su šimtais kitų Lietuvos valstybės tarnautojų, karininkų, mokytojų, policijos pareigūnų gyvulinuose vagonuose išvežti į Ukrainą, Starobelsko karo belaisvių lagerį, į kurį iškurdintą senam vienuolyne, kuriame 1939–1940 metais buvo laikomi lenkų karo belaisviai. Prasidėjus karui su fašistine Vokietija, suimitieji vėl susodinti į vagonus ir išvežti tolyn nuo fronto, į šiaurės Uralą – Gorio lagerį. Tarp jų buvo žinomo kretingiškio miškininko R. Kviklio tėvas Mečislovas Kviklys. Iš šių lagerių iš Starobelsko buvo atvežta per 250 lietuvių, 250 Vilniaus krašto lenkų ir pabégelių iš Lenkijos, 200 Lietuvos ir Lenkijos žydų ir per 80 estų. Kaliniai žiemą bei reikiamo apavo ir drabužių, menkai maitinami turėjo atliliki sunkius miško ruošos darbus, trūko vandens, sanitarienės sąlygos buvo baisios. Dėl nepakeiliama sunkių darbo ir gyvenimo sąlygų, šalčio ir bado pirmają žiemą lageryje mirė trečdalis lietuvių ir lenkų, beveik visi estai. 1942-ųjų vasarį į lagerį atvyko Sverdlovsko srities NKVD valdybos operatyvinė tardymo grupė, kuriai tardė ir supaprastinta tvarka už priklausymą vadinančius „kontrrevoliucinėms“ organizacijoms: Šaulių sajungai, politinėms partijoms bei darbų valstybės tarnyboje, skelbdavo nuosprendžius – daugelį metų kalėti arba sušaudyti. 1942 metų gruodžio 9 dieną mirties bausme buvo nuteistas ir M. Akstinas – nuosprendis įvykdytas 1943 metų vasario 5 dieną.

Tokia pat lemtis, tik kiek anksčiau, išliko ir M. Kvikli, kuris buvo sušaudytas 1942 metų liepos 23-iąją. Iš viso Sverdlovsko NKVD valdybos rūsiuose nužudyti 79 lietuviai. Jie palaidoti bendruose kapuose kartu su per 20 tūkstančių politinių represijų aukų. 1996 metais čia buvo pastatytas politinių represijų aukų memorialinis kompleksas su iškaltomis nužudytyų pavardėmis. Deja, tarp jų lietuviškų pavardžių nėra. Atskirtos M. Akstino šeimos taip

pat laukė sunkūs išbandymai. Iš Kauko geležinkelio stoties jie per visą Rusiją gyvulinuose vagonuose nukeliavo į Altajaus krašto Sibire. Apie prasidėjusį Vokietijos ir SSRS karą sužinojo Oršos geležinkelio stotyje, netoli Maskvos. Kartu su kitomis ištremtuju šeimomis, tarp jų ir M. Kviklio, gyvendami barakuose ir žeminėse, žiemą užpustytu sniego, maitindamiesi cukriniais runkeliais, avių paplotėliais bei avižiniu kisieliumi, išgyveno karo laikotarpį, išvengė tolimesnės tremties prie Laptevų jūros. 1946 metais L. Akstinaite nelegaliai grįžo į Kauną, apsistojo pas savo dėdę Vladą.

1947 metais grįžo į Leningradą, istojo į Lesgafto vardo kūno kultūros institutą. Ten studijuodamas užsikrétė kalnų „liga“ – pamilo alpinizmą. Negalėdamas vasaros atostogų metu grįžti į Lietuvą, Kaukaze dirbo alpinizmo instruktoriumi. Tuo tarpu B. Akstiniene slapstėsi Lietuvoje, ją pri glaudė draugai ir pažiūstami. Po suėmimo L. Akstinaite pateko į lagerį Gorkio srityje, po to vėl ištremta į Altajaus kraštą. 1955 metais grįžusi į Lietuvą aplankytė beslapstančios mamos sužinojo, kad mama ir brolis amnestuoti. Grįždama į Altajų, Laima Kaukaze aplankė brolij Gediminą ir jam pranešė džiugią naujinę. Nieko nelaukdamas G. Akstinas grįžo į Lietuvą ir tapo vienu iš alpinizmo Lietuvos pradininkų, šios sporto šakos organizatoriumi. 1956 metais amnestuota į Lietuvą grįžo ir L. Akstinaite.

Akstinų šeimos tremčių ir slapstymosi epopėja pasibaigė. Legendinis Lietuvos alpinistas G. Akstinas 1959 metų rugpjūčio 2 dieną kartu su kolegomis F. Mieliausku ir V. Vosyliumi tragiškai žuvo Kaukazo kalnuose nuslinkus sniego lavinai, kai kopė į 5205 metrų aukščio Dych Tau viršukalnę. Netrukus jo geras draugas A. Romanovas Tian Šanio kalnuose įkopė į bevardę viršukalnę ir ją pavadino G. Akstino vardu. Taip jis pagerbė savo gero draugo ir bendražygio, kalnuose jam išgelbėjusio gyvybę, atminimą. G. Akstinas ir V. Vosylius iškilmingai palaidoti Kaune, Petrašiūnų kapinėse, Alpinistų kalnelyje, jų bendražygis F. Mieliauskas – Saulės kapinėse Vilniuje.

(keliamas į 7 psl.)

2016 m. balandžio 22 d.

Tremtinys

Nr. 15 (1181)

7

Skelbimai

Patriotinių filmų popietė

Balandžio 25 d. (pirmadienį) 16 val. LPKTS salėje (Laisvės al.39, Kaune) rodysime filmo „Lūžis prie Baltijos“ 2 dalį „Bunda Baltijos dvasia“. Kviečiame dalyvauti.

Gegužės 15 d. (sekmadienį) Tauragės r. Mažonų sen. Griaūž k. senkapiuose bus atidengtas paminklas Vladui Šniaukštai-Bijūnui ir kitiems slapčia palaidotiems partizanams. **13 val.** prie paminklo bus aukojamos šv. Mišios.

Morkus Akstinas – Kretingos (Bajorų) kalėjimo „tėvas“

(atkelta iš 6 psl.)

L. Akstinaitė ilgą laiką dirbo pedagoge, dėstė matematiką M. K. Čiurlionio meno mokykloje, buvo mėgstama savo mokinii. Apie tėvo likimą sužinojo tik 1991 metais Lietuvai perėmus KGB archyvus, kuriuose buvo rasta ir M. Akstino byla.

Iki tol ji turėjo 1955 metais Lietuvos TSR VRM jai išduotą melagingą pažymą, kad jos tėvas 1949-aisiais mirė Kaune nuo širdies smūgio. B. Akstienė mirė 1982 metais taip ir nesužinojusi teisybės apie savo vyrą likimą. Praėjus 10 metų po jos brolio G. Akstino žūties, 1969-ųjų vasarą L. Akstinaite iškėlė į jo vardo pavadinčią viršukalnę, taip pagerbdama savo brolio atminimą. Neseniai tą patį padarė ir jos vaikaitis, taip pat Gediminas Akstinas.

Kaune, Žaliakalnyje, netoli Ažuolyno, savo tėvą namelyje gyvena garbaus amžiaus kaučiukė L. Akstinaitė. Žinome, kad kiekvienas skautas kasdien turi padaryti kokį nors gerą darbą. Tai, kad jos dėka buvo parašytas šis pasakojimas apie Bajorų kalėjimo „tėvą“ – Morkų Akstinių, manau, ir yra vienas iš jos daugybės atlikų gerų darbų. Akstinių šeimos gyvenimas, patirti išbandymai ir likimo smūgiai tikrai verti ir viso romano.

Romualdas BENIUŠIS

Balandžio 24 d. (sekmadienį) Šilalės r. Traksėdžio sen. Lapkalnio senkapiuose bus atidengtas paminklas iš aplinkinių kaimų i Sibirą ištremtos Auškalnių, Bucių, Daukantų, Karbauskų ir Kiržgalvių šeimoms. **14 val.** šv. Mišias prie paminklo aukos karo kapelionas Remigijus Montvilas.

Gegužės 8 d. (sekmadienį) Šilalės r. Traksėdžio sen. Drobūkštalių k. atidengsime paminklą Kęstučio apygardos štabo viršininkui Pranui Briedžiu-Jūrai. **12 val.** Kvėdarnos parapijos bažnyčioje bus aukojamos šv. Mišios.

Gegužės 7 d.

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS JAUNESNIOSIOS KARTOS XIII SĄSKRYDIS

Partizanų pagerbimo, kariuomenės ir visuomenės vienybės šventė Ariogaloje,

skirta paminėti prieš 75 metus, 1941 m. birželio 14 d., prasidėjus pirmajai masinj Lietuvos gyventojų trėmimą ir birželio 22–28 d. vykusį Birželio sukilimą

PROGRAMA:

- 10 val. Šv. Mišios Ariogaloje Šv. arkangelo Mykolo bažnyčioje;
- 11 val. Iškilminga eisenė į Dubysos slėnį;
- 11.30 val. Sąskrydžio atidarymas;
- 12 val. Istorikų pranešimai, meno kolektyvų programa, sporto varžybos, kareiviskių košė, partizanų mūšio inscenizacija;
- 16.30 val. Sporto varžybų nugalėtojų apdovanojimas;
- 17 val. Andriaus Rimiškio koncertas.

ORGANIZATORIAI:**PARTNERIAI:**

LPKTS Jaunesniosios kartos XIII sąskrydžio sportinių varžybų programa

„Vasaros slidės“. Komandos sudėtis: 3 dalyviai. Startuoja viena komanda. Su medinėmis slidėmis turi „nučiuožti“ numatyta atstumą. Pusiaukelėje visi komandos nariai apsisuka 10 kartų ratu ir „parčiuožia“ atgal.

Pasagų metimas. Individuali rungtis. Moterys ir vyrai varžosi atskirai. Dvi amžiaus grupės: iki 14 metų ir nuo 15 metų ir vyresni. Meta 5 pasagas 7 metrų atstumu.

Galiūno rungtis. Individuali rungtis. Moterys ir vyrai varžosi atskirai. Rungties dalyvis stovėdamas nugara prie linijos meta svorį (kelmą) sau per galvą. Laimi dalyvis, toliausiai nusviedęs svorį.

Parko tinklinis. Komandos sudėtis: 3 dalyviai. Žaidžiama ant žolės. Varžybų sistema priklausys nuo varžybose dalyvaujančių komandų skaičiaus.

Virvės traukimasis. Komandos sudėtis: 5 dalyviai (iš jų 1 moteris). Komandos burtų keliu pasirenka pusę. Varžybų sistema priklausys nuo varžybose dalyvaujančių komandų skaičiaus.

Smiginis. Individuali rungtis. Dvi amžiaus grupės: iki 14 metų ir nuo 15 metų ir vyresni. Kiekvienas dalyvis rungtynėje dalyvauja tik vieną kartą. I taikinį metama 5 kartus po 3 strėlytes.

Sporto varžybos vyks Ariogaloje dainų slėnyje. Varžybų dalyviai ir prizininkai bus apdovanojami.

Dalyvius prašome registruotis iki gegužės 6 d. el. paštu bautronis.andrius@gmail.com; visais rūpimais klausimais skambinti Andriui Bautroniui tel. 8 624 86 944.

ILSÉKITĖS RAMYBĖJE

Zigmuntas Linkis 1926–2016

Gimė Tauragės aps. Pajūrio valsč. Kalniškių k. ūkininkų šeimoje. 1948 m. šeimą ištremė į Tomsko sr. Teguldeto r. Zigmantas tremtyje susipažino su to paties likimo drauge Irena Gedžiūnaite. Susituokė. Sulaukė dvių sūnelių: Antano ir Stepono. I Lietuvą jauna šeima grįžo 1956 m. Apsigyveno tėviškėje. Vėliau pasistatė namą Pajūrio miestelyje, kur užaugino dar tris sūnus. Sulaukė gausaus būrio vaikaičių. Zigmantas buvo aktyvus Saulių sąjungos narys. Visada pareigingas, uolus buvusių tremtinių renginių dalyvis.

Palaidotas Pajūrio parapijos kapinėse.

Nuoširdžiai užjauciamė vaikus, vaikaičius, provaikaičius, giminės ir artimuosius.

LPKTS Šilalės filialas

Augustina Linkevičiūtė-Lengvinienė 1932–2016

Gyveno Senojo Subačiaus miestelyje. 1951 m. kartu su tėvais ištremta į Tomsko sr. Aukštinės Ketės r. 1956 m. grįžo į Lietuvą. Igijusi buhalterės specialybę dirbo Klaipėdos dramos teatre. Sukūrė šeimą. Apie 1970 m. persikėlė gyventi į Vilnių ir pradėjo dirbti Nacionalinėje filharmonijoje vyr. buhaltere. Vėliau dirbo Vilniaus valstybiname lėlių teatre. Buvo sąžininga, nepaprastai darbštī, dosni, mylinta ir stipri moteris.

Palaidota Senojo Subačiaus kapinaitėse.

Užjauciamė dukterį, vaikaitę ir seserį su šeima.

LPKTB

Užjauciamė

Netekus mylimos dukters Ingos, nuoširdžiai užjauciamė Audronę Gruodytę-Matiukienę ir artimuosius.

Dėl Rolando Kriauciūno (1951–2016), gimusio tremtyje Irkutsko sr. Zimos r. Kimelė k., mirties nuoširdžiai užjauciamė giminės ir artimuosius.

LPKTS Rokiškio filialas

Skelbimai

Balandžio 23 d. (šeštadienį) 10 val. LPKTS buveinėje (Laisvės al. 39, Kaune) įvyks LPKTS valdybos posėdis. Valdybos narius kviečiame dalyvauti.

Balandžio 23 d. (šeštadienį) 11 val. Kauno įgulos karininkų ramovėje (A. Mickevičiaus g. 19, 3 a.) įvyks LLKS Tauro apygardos partizanų visuotinis susirinkimas. Prašome dalyvauti vius Tauro apygardos karius savanorius ir Laisvės kovų dalyvius. Negalintieji dalyvauti apie tai praneškite štabui tel. 8 672 08 455.

Balandžio 24 d. (sekmadienį) 15 val. Klaipėdos universiteto JTGM fakultete aktų salėje (Bijūnų g. 17) įvyks Klaipėdos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos pakartotinis ataskaitinis susirinkimas – konferencija. Kviečiame aktyviai dalyvauti.

Turėkite nario pažymėjimą. Bus galima susimokėti nario mokestį ir užsisakyti „Tremtinį“.

Balandžio 28 d. (ketvirtadienį) 11 val. LPKTS Kauno filialas organizuoja kasmetę talką Petrašiūnų kančių memoriale.

Maloniai kviečiame dalyvauti talkoje. Turėkite kibirėlių, skudurą, grėbliuką ir gumines pirštines.

Balandžio 29 d. (penktadienį) 10 val. LPKTS Šiaulių filialas kviečia į tremtinių kapinių sutvarkymo talką Šiaulių Ginkūnų kapinėse. Atvešime juodžemio. Turėkite darbines pirštines, kibirėlius žemėms sunesti.

Patikslinimas

„Tremtinyje“ Nr. 13 (1179) paskelbtame LPKTS tarybos narių sąraše išrašytas ne tokis tarybos nario Kemėšio vardas. Turi būti Valentinas Kemėsis. Atsiprašome.

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekcių atspindžiai“ remia
S P A U D O S ,
R A D I O I R
T E L E V I Z I O S
R É M I M O
F O N D A S

ISSN 2029-509X**Tremtinys**

Leidėjas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga

www.lpkts.lt

Redaktorė Jolita Navickienė
Redakcija: Audronė Kaminskienė, Vesta Milerienė
Maketavo Ignas Navickas

Adresas: Laisvės al. 39, 44309 Kaunas, tel. (8 37) 323 204
el. paštas: tremtinys.redakcija@gmail.com

Įmonės kodas 300032645
Ats. sąsk. Nr. LT18 7044 0600 0425 8365, AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė
UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai
Tiražas 1920 egz.

Kaina
0,60 euro

Žaibo būrio partizanai

1946 metų vasarą buvęs policijos vachmistras Bronius Gricius-Ekeris, Dėdukas iš Lūšės kaimo vyru subūrė Žaibo partizanų būrių, kuris veikė Sedos, Židikų ir Ylakių apylinkėse.

Zemaičių partizanų apygardoje prie Alkos rinktinės štabo veikė Prano Želvio-Barzdos būrys. Vyrai palaikė glaudžius ryšius su buvusio policijos vachmistro Broniaus Griciaus-Dėduko 1946 metų vasarą įkurtu Žaibo partizanų būriu.

Mažeikių sovietinis saugumas, padedamas vidaus kariuomenės garnizonui, įkurtų visuose valsčiuose, metė didžiules pajėgas tiems būriams sunaikinti. Iš vietinių gyventojų, susijusių su partizanais, buvo verbuojami agentai kovojojams sekti.

Pagal agento pranešimą, 1947 metų rugpjūčio 24 dieną Skuodo valsčiaus ūkininko sodyboje kariuomenės apsupas žuvo būrio vadės Pranas Želvys-Barzda. Partizanai Juozas Jucius-Vilkas ir Kazys Budrys-Naras paimti nelaisvėn.

1947 metų rugsėjo 16 dieną, pagal agento Lapo pranešimą, kariuomenės grupė, vedama Židikų valsčiaus įgaliotinio vyresniojo leitenanto Maksimienkos, apsupo Geducių sodybą Vadagių kaime Židikų valsčiuje. Kautynių metu žuvo būrio vadės, Alkos rinktinės vado adjutantas Bronius Gricius-Dėdukas, gimęs 1916 metais Lūšės kaime.

Kautynių metu sodyba užsidegė. Alkos rinktinės štabo Propagandos skyriaus vedėjas Juozas Ulskis-Daktaras, gimęs 1923 metais Račių kaime, buvo paimtas į nelaisvę. Jis, 1945 metais išvežtas į filtracijos lagerį, iš ten pabėgo.

Po Broniaus Griciaus žūties rugpjūčio 26–29 dienomis buvo suimta ir nuteista 14 asmenų: jau minėtas Juozas Ulskis, Albertas Januška-Sakalas, gimęs 1917 metais Daktarų kaime, Ylakių valsčiuje, P. Želvio būrio vado pavaduotojas, tarnavęs gen. Plechavičiaus rinktinėje, Juozas Jucius-Vilkas, gimęs 1904 metais Pandėlyje, Rokiškio rajone, 1941 metų Birželio sukilėlis ir Kazys Budrys-Naras, gimęs 1927 metais Kaukolikų kaime, Skuodo rajone, P. Želvio būrio sekretorius, nuteisti 25 metams lagerio.

Likusieji nuteisti po 10 metų lagerio: Pranas Vyšniauskas-Tiltas, gimęs 1916 metais Geducių kaime, Mosėdžio valsčiuje, Antanas Pušinskas-Tylutis, gimęs 1918 metais Drupių kaime, Skuodo valsčiuje, Bronė Bružienė, gimusi 1915 metais Rumšaičių kaime, Ylakių valsčiuje, Liuda Bručaitė-Goliauskienė-Laimutė, gimusi 1922 metais Mosėdžių kaime, Ylakių valsčiuje, Bronius Rudneckas, gimęs 1903 metais Kruopių kaime, Skuodo valsčiuje, Leonas Mažrimas, gimęs 1925 metais, gyvenęs Parakalnio kaime, Petras Šukys, gimęs 1915 metais Paluobės kaime, Pranas Liutika, gimęs Palūšės kaime, ir Zosė Gedutytė-Žydelkaitė, gimusi 1920 metais Skerių kaime, Židikų valsčiuje.

Sudegusios sodybos vietoje 2011 metų rugsėjo 9 dieną atidengtas atminimo ženklas.

Būriui pradėjo vadovauti partizanas nuo 1945 metų Pranas Liutikas-Bizūnas, gimęs 1916 metais. Kartu jis tapo ir Alkos rinktinės vado pavaduotoju.

Liutikų šeima – trys broliai ir trys

seserys – gyveno Palūšės kaime, 50 hektarų ūkyje. Atėjus sovietams, šeimos likimas buvo tragiskas. Prano tėvas Pranas Liutikas mirė 1948 metų rugpjūčio 19 dieną Kengyro lageryje, Kazachstane.

Motina Cecilia Liutikienė, gimusi 1882 metais, ir sesuo Stasė Liutikaitė-Jonaitienė-Maitintoja, gimusi 1925 metais, buvo ištremtos į Taišetą, Irkutsko sritį.

Brolis Steponas Liutikas-Kurapka, gimęs 1922 metais, buvęs Vietinės rinktinės karys, suimtas 1948 metų liepos 15 dieną, kalėjo Komijoje, Intos lageriuose. Pats Pranas su broliu Adolfu Liutiku-Plienu, gimusi 1930 metais, žuvo 1948-ųjų liepos 12-ają Skuodo rajono Eršlos kaimo Laumaičių miške kautynėse su okupantais. Kartu su jais žuvo partizanai Silvestras Skurvydas-Žvaigždė, gimęs 1927 metais, Ignas Kaupas, Stasys Žudauskas, partizanas Perkūnas. Visi palaidoti Norvydžių kapinėse.

Žaibo būro vyrai apsilankydavo Ritinės kaime pas Virkšienę. MGB užverbavo jos dukterį Juzę. Pagal jos parodymus, Židikų ir Ylakių garnizonai 1947 metų vasario 26 dieną ties Kentaučių ir Kugų kaimais surengė pasalas. Po ilgo laukimo baltais apsiaustais aprenti kareiviai tik kovo 3-iąją 23 valandą 40 minučių pamatė į Kugų kaimą važiuojant roges su trimis ginkluotais partizanais. Susišaudymo metu nukautas partizanas Juozas Ronkauskis-Tulpė, gimęs 1918 metais Bukončių kaime. Nušautas ir jo arklys.

Kleopas Muleris-Ugnis, gimęs 1922 metais, ir sužiestas Bronius Gricius pabėgo. Kareiviai paėmė žuvusio J. Ronkauskio šautuvą, pistoletą „Parabellum“ ir granatą. Juozas Ronkauskis buvo grįžęs iš sovietinės kariuomenės. Stribams atvykus šeimą išvežti, ją nuo tremties išgelbėjo Juozo kariuomenėje gautas medalis. Stribai nedavė Juozui ramybės, ir jis išejo į mišką, į B. Griciaus būrių.

Kovo 4-ąją 5 valandą kita pasaloje buvusi kareivių grupė Kesmino sodyboje pamatė Kleopą Mulerį, kuris pabeldė į langą ir pašvietė žibintuvėliu. Kareivis Igaševas automato serija į nukovė. Paėmė žuvusio K. Mulerio automatą PPŠ, anksčiau priklausiusi kovo 1-ąja nušautam MGB kareiviniui Tarasevičiui, pistoletą „Parabellum“ ir granatą F-1. Kesmino sodyboje kareiviai aptiko bunkerį, kuriame rado sugedusį lėktuvinį radijo siustuvą. Kitą dieną už 500 metrų nuo Kesmino sodybos rastas sužeisto Broniaus Griciaus automatas. Sodybos savininkas Kesminas ir nušauto arklio savininkas Sugaudžių kaimo gyventojas Vaclovas Pocius buvo suimi.

Juozo Ronkauskio ir Kleopo Mulerio kūnai Židikų miestelio aikštėje stribų niekinami išgulėjo apie savaitę, po to nuvežti į Dautarų durpyną ir sumesti į duobę. J. Ronkauskio tėvas, pavasarį nuėjęs į durpyną, rado K. Mulerį įmestą į duobę žemyn galva, o sūnaus galva kysojo iš duobės, ir vėjas šiurenė plaukus... Vietinis kaimo pusbernis padėjo tėvui užkasti partizanų palaikus.

Juozo Ronkauskio sužadėtinė, jamžinus, ištekėjo už Juozo brolio Bonifaco.

Bronius Griciaus svainas, Ritinės kaimo gyventojas S. O. užverbavo Židi-

kų MGB. Jo slapyvardis – „Stukas“. Jis pranešė, kad Užpelkių kaime pas Magdė Liutikienę, gimusią 1918 metais, 1947 metų balandžio 15 dieną ateis B. Griciaus būrio partizanai.

Gavę tokią žinią, Židikų MGB viršininkas kapitonas Devetjarovas ir jaunesnysis

Itn. Matulionis su 11 garnizono kareiviu apsupo Liutikienės namą.

Naktį atėjo trys partizanai, bet pajutę pasałą, pradėjo trauktis.

Devetjarovas liepė kareiviniui Bogdanoviui raketomis apšvieti teritoriją. Kareivis iš 11 turėtų raketų šešias jau buvo praradės, o iš likusiuju iššovė tik viena. Kautynių metu buvo nukautas partizanas Izidorius Pronkus-Vėjas, Branginėlis, gimęs 1927 metais Užpelkių kaime. Rastas ir paimtas jo rusiškas karabinas ir belgiškas pistoletas. Mūšio metu dar paimta partizanų angliska milinė su viršilios antpečiais, sovietų armijos vatinukas, pilotė su raudona žvaigžde, 40 šovinių, granata ir duonos kepalas.

Pagal agento „Sotka“ pranešimą, Židikų MGB 21 kareivis, vadovaujami kapitonu Devetjarovo ir Itn. Masadovo, 1947 metų gruodžio 3 dieną, 22 valandą, apsupo Augzelių kaime Baranausko vienkiemį, kuriame buvo švenčiamas Barboros Baranauskaitės gimtadienis. 2 valandą nakties iš namo išėjo žmogus. Pasaloje buvęs kareivis liepė jam stoti. Žmogus puolė bėgti, už 150 metrų nuo namo buvo pašautas. Tai buvo Liudvikas Pronkus-Artistas, gimęs 1929 metais Užpelkių kaime. Jis vėliau buvo nuteistas 25 metams lagerio.

Liudviko brolis Antanas Pronkus, gimęs 1925 metais, laisvėje išsilaikė ilgiau. 1951 metų sausio 13 dieną, ji, tuo metu jau priklausiusi Gerulskio būriui, apsupo pas Žurnienę Augzelių kaime. Kautynių metu sužeistas nusišovė. Rastas jo pistoletas.

Partizanų motina Julija Pronckuvienė ir jos duktė Stasė Pronckutė buvo suimtos ir nuteistos po 7 metus lagerio.

Paviliotės kaime, Sedos valsčiuje, 7 hektarų Antano ir Antaninos Šetkų ūkyje augo sūnūs: Antanas, gimęs 1924 metais, Aleksas, gimęs 1926 metais, Jonas, gimęs 1927 metais, Pranas, gimęs 1931 metais, Juozas, gimës 1939 metais, ir duktė Stasė, gimusi 1933 metais, bei Kleopas Muleris, gimës 1922 metais.

Atėjus sovietams, šeima buvo išdraskyta. Kleopas Muleris ir Antanas, Aleksas, Jonas Šetkai išejo į mišką. Motina Antanina Šetkienė, gimusi 1896 metais, nuteista 8 metams lagerio. Vaikai Stasė, Pranas ir Juozas 1949 metais ištremti į Krasnojarsko kraštą.

Ylakių stribai 1947 metų rugpjūčio 14 dieną, važiuodami pro Užpelkių kaimo Julijos Pronckuvienės sodybą, pamatė į daržinę bėgantį berniuką. Jtarė, kad kažkas daržinėje yra, ją apsupo ir rado tris vyrus. Iš sykio nušovė Aleksą Šetkų-Papartį, kuris jau anksčiau buvo sužestas į ranką ir šoną per susišaudymą

su Židikų stribu Buta. Joną Šetkų-Lakūną sužeidė, ir jis negalėdamas pabėgti nusišovė. Trečiam vyru – Liudvikui Pronckui pavyko išbėgti ir pasiekti mišką. Nušautų partizanų Šetkų brolis Pranas, MGB iškiestas atpažinti brolius, matė, kad Jono galva buvo peršauta.

Antanas Šetkus-Balandis, MGB suimtas, buvo užverbuotas agentu „Veter“ ir nufotografuotas kartu su čekistais. Bet jis saugumui nedirbo, išėjęs į laisvę kartu su Antanu Kačerauskui-Vilku, gimusi 1921 metais, slėpēsi Latvijos miškuose Vainodės apylinkėse, Kalkės, Lucės vienkiemiuose. MGB agento „Čaikos“ išduotas, 1948 metų sausio 14 dieną Antanas buvo paimtas nelaisvėn. Nuteistas 25 metams lagerio. Grįžęs gyveno Pasvalyje.

Likusį vieną Antaną Kačerauską jo brolis, apkrovęs šienu, nuvežę į Mažeikių MGB legalizuotis. Vėliau jis buvo teisiamas Klaipėdoje.

Kartą Mažeikių gimnazijos „komisorgė“ Aleksandra Mickienė, gyvenusi Saulės g. 16, labai išsigandusi grįžo į Ruzgų tarybinio ūkyje, kuriame Mažeikių aktyvistai dažnai „baliavodavo“, patikrinę pyliau valstybei pristatymą. I namo, kuriame ji nakvojo, gretimą kambarį buvo įmesta granata, o aktyvistai tik per plauką liko gyvi. Daugiau Ruzguose ji nebenakvojo. Toks buvo Žaibo būrio partizanų pagasdinimas.

Buvusiam Dautarų dvare buvo mokykla ir ten būdavo rodomi sovietiniai filmai, taip pat vykdavo šokiai. Partizanas Pranas Liutika, sutikęs kaimyną Sviklį, išpėjo Gavėnios metu nešokti. Tačiau Sviklys nuėjo. Šokij metu pasirodė partizanai sukluspė šokėjus, jiems liepė bučiuoti šautuvą, kalbėti poterius ir daugiau Gavėnios metu šokij nerengti.

1948 metų vasario 28 dieną Židikų apylinkėje V. Mockaus sodyboje stribai suėmė Aleksandrą Stoni-Algi, Šaulį, gimusį 1922 metais Mažeikiuose, vokietmečiu dirbusį geležinkelio pagalbinėje policijoje. Žaibo būryje A. Stojnys buvo nuo 1946 metų. Turėjo padirbtus dokumentus Mato Kivylio vardu. Juos buvo gavęs iš Alkos rinktinės vado K. Venckaus, mat ruosėsi su Ona Bručaitė išvykti į Vilnių ir ten pasislėpti.

Tai buvo paskutinis Žaibo būrio partizanas. Beje, Ona Bručaitė, vėliau Linkvičienė, grįžo iš Potmos lagerio ir gyveno Kursėnuose.

Pagal archyvinus dokumentus, Algimanto Muturo straipsnius ir liudininkų prisiminimus, parengė Albertas RUGINIS